

PERHESOSIAALITYÖN / LASTENSUOJELUN JA LASTEN- JA NUORISOPSYKIATRIAN SOVITUT YHTEISTYÖKÄYTÄNTEET

Lapsen suojeleminen on yli hallintoalojen menevä julkinen hallintotehtävä, joka kuuluu kaikille niille tahoille, jotka työssään kohtaavat lasta ja lapsen perhettä. Lapsen suojeleminen viranomaisten välisen yhteistyön merkitys korostuu. Laadukkaasti lapsen suojeleminen turvaamiseksi sosiaalityön sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian toimijoiden kanssa on sovittu hyvän ja toimivan yhteistyön toteutumiseksi seuraavat yhteistyökäytännöt.

Yhteistyökäytännöt ja lakiviitteet sovellettavissa kaikkien toimijoiden kanssa

- Lasten- ja nuorisopsykiatrian toimijat laittavat lapsen asian sosiaalihuollossa vireille viivytystä silloin, kun vireillepanon kynnyksellä on ylittynyt.
- Lisätään sosiaalihuollon sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian kanssa yhdessä tehtäviä, moniammatillisia lasta koskevia palvelutarpeen arvioita. Lapsen sosiaalihuoltoasian vireille laittanut lasten- ja nuorisopsykiatrian ammattihenkilö on lähtökohtaisesti mukana lapsen palvelutarpeen arvioinnin tekemisessä.
- Suhtaudutaan eri näkökulmiin perheen tilannekuvaa täydentävinä näkemyksinä – ei toiset poissulkevinä tai kilpailevinä. Lisätään viranomaisneuvotteluja silloin, kun lapsen asiassa on erilaisia näkemyksiä.
- Lapsen sosiaalihuoltoasian vireille laittaneelle lasten- ja nuorisopsykiatrian ammattihenkilölle ilmoitetaan lapsen palvelutarpeen arvioinnin lopputuloksesta.
- Lisätään yhteisesti tehtyjä sijaishuollossa olevan lapsen asiakassuunnitelmia eri toimijoiden kesken ja vältetään näin päällekkäistä työtä. Pohjana käytetään sijoitetun lapsen asiakassuunnitelmapohjaa.
- Lasten- ja nuorisopsykiatrian ammattihenkilö voi lapsen ja lapsen huoltajan luvalla ilmoittaa lapsen hoitajakson päättymisestä perhesosiaalityöhön tai lastensuojeluun, silloin kun sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuus on voimassa.

Toimintakäytäntöjen laatiminen:

Toimintakäytännöt on Etelä-Pohjanmaalla linjattu erityis- ja vaativan tason palveluiden työryhmässä (s. 4) toukokuussa 2018. Työryhmässä on ollut edustus lasten- ja nuorisopsykiatrialta, lastensuojelusta ja perhesosiaalityöstä sekä vammaispalvelusta. Työryhmän yksi keskeinen tehtävä vuosina 2017–2018 on ollut edistää erityispalveluiden integraatiota ja toimijoiden välistä yhteistyötä. Toimintakäytäntöjen lainsäädännön huomioiden on laatinut OTK Kati Saastamoinen / Lakimiespalvelut Aavalex Oy.

Lasten- ja nuortenspsykiatrian toimijat laittavat lapsen asian sosiaalihuollossa vireille viivytystä silloin, kun vireillepanon kynnyks on ylittynyt.

Lastensuojelulaki 2 §:n 2 momentti:

Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Lastensuojelulaki 25 §: Ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulaki 25a §: Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

Sosiaalihuoltolaki 35 §: Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

Lisätään sosiaalihuollon sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian kanssa yhdessä tehtäviä, moniammatillisia lasta koskevia palvelutarpeen arviointoja. Lapsen sosiaalihuoltoasian vireille laittanut lasten- ja nuorisopsykiatrian ammattihenkilö on lähtökohtaisesti mukana lapsen palvelutarpeen arvioinnin tekemisessä.

Sosiaalihuoltolaki 41 §: Monialainen yhteistyö

Palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.

Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.

Tietojen antamisesta ilman asiakkaan suostumusta ja asiakastietojen kirjaamisesta monialaisessa yhteistyössä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa sekä sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellista virka-apua muilta viranomaisilta säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa.

Terveydenhuoltolaki 32 §: Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö

Kunnan perusterveydenhuollon tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on oltava terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä tämän lain mukaisia terveydenhuoltopalveluja järjestäessään, sen lisäksi mitä tässä laissa muualla säädetään, sellaisessa yhteistyössä sosiaalihuollon ja lasten päivähoidon kanssa, jota tehtävien asianmukainen hoitaminen sekä potilaan hoidon ja sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve edellyttävät.

Jos sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, päätösten tekeminen tai sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät terveydenhuollon palveluja, on terveydenhuollosta vastaavan kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevan terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 20 §:n 1 momentti: Velvollisuus antaa sosiaalihuollon viranomaiselle salassapidettäviä tietoja

Valtion ja kunnan viranomainen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, koulutuksen järjestäjä, sosiaalipalvelun tuottaja, terveyden- ja sairaanhoitotoimintaa harjoittava yhteisö tai toimintayksikkö sekä terveydenhuollon ammattihenkilö ovat velvollisia antamaan sosiaalihuollon viranomaiselle sen pyynnöstä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän vuoksi ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten.

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 8 §: Asiakastietojen kirjaaminen organisaatioiden välisessä monialaisessa yhteistyössä

Monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat henkilöt voivat salassapitosäännösten estämättä:

- 1) kirjata edustamansa organisaation asiakirjoihin sellaiset yhteistyössä saamansa sosiaalihuollon asiakastiedot, jotka ovat tarpeellisia yhteisen asiakkaan asian hoitamiseksi sanotussa organisaatiossa;*
- 2) tallettaa yhteistyön perusteella laaditun asiakassuunnitelman, muistion tai vastaavan asiakirjan sanotussa organisaatiossa, jos se on asiakkaan kannalta tarpeellista siinä asiassa, jonka hoitamiseksi asiakirja on laadittu.*

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja asiakastietoja koskeviin salassapitovelvoitteisiin ja niistä poikkeamiseen sovelletaan, mitä asiakaslain 14–16, 19 ja 27 §:ssä säädetään, riippumatta siitä, minkä organisaation asiakirjoihin ne sisältyvät.

Suhtaudutaan eri näkökulmiin perheen tilannekuvaa täydentävinä näkemyksinä – ei toiset poissulkevana tai kilpailevina. Lisätään viranomaisneuvotteluja silloin, kun lapsen asiassa on erilaisia näkemyksiä.

Kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa. Hyvään lopputulokseen tarvitaan kaikkien näkökulmia. Lapsi ja lapsen huoltajat ovat aina lähtökohtaisesti paikalla neuvottelussa oman asiansa käsittelyssä. Mikäli tulisi vastaan tilanne, jossa lapsi tai lapsen huoltaja jostain syystä kieltäisi viranomaisten välisen yhteistyön, on viranomaisten välinen neuvottelu mahdollista järjestää niin, että lapsi ja vanhemmat eivät ole läsnä neuvottelussa.

Lastensuojelulaki 31 §: Asiakkaan asiassa pidettävä neuvottelu

Lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi tulee järjestää neuvotteluja, joihin voivat lastensuojelun työntekijän arvion perusteella tarvittaessa osallistua lapsi, vanhemmat ja huoltajat, muut lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat tai lapsen huolenpitoon keskeisesti osallistuvat henkilöt, muut lapselle tai perheelle läheiset henkilöt sekä viranomais- ja muut yhteistyötahot.

Yleisistä yhteistyökäytännöistä sopimiseen tulee varata riittävästi aikaa eri ammattiryhmien kesken muun asiakastyön ohella. Puhtaasti työkäytäntöihin liittyvä neuvottelu voidaan pitää ilman asiakasta eikä neuvottelua kirjata asiakkaan asiakaskertomukseen.

Lapsen sosiaalihuoltoasian vireille laittaneelle lasten- ja nuorisopsykiatrian ammattihenkilölle ilmoitetaan lapsen palvelutarpeen arvioinnin lopputuloksesta.

Sosiaalihuoltolaki 40 §: Ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta

Jos asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata vain sosiaalihuollon toimin, asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön, amatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän on asiakkaan suostumuksella otettava yhteyttä siihen viranomaiseen, jonka vastuulle tarvittavien toimien järjestäminen ensisijaisesti kuuluu.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen tulee asiakkaan suostumuksella ilmoittaa siihen yhteyttä ottaneelle viranomaiselle ilman aiheetonta viivytystä, mihin toimiin se on ilmoituksen johdosta ryhtynyt. Ilmoittamista ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos se on ilmeisen tarpeetonta.

Tietojen luovuttamisesta ilman asiakkaan suostumusta säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000). Asiakkaan ohjaamisesta toimivaltaiseen viranomaiseen säädetään hallintolaissa.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 16 §: Suostumus tietojen antamiseen

Salassa pidettävästä asiakirjasta saa antaa tietoja asiakkaan nimenomaisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään. Milloin asiakkaalla ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa hänen laillisen edustajansa suostumuksella. Tietoja ei kuitenkaan saa antaa alaikäisen asiakkaan laillisen edustajan suostumuksella, jos edustajalla itsellään ei ole oikeutta tiedon saantiin 11 §:n 3 momentissa tarkoitettua syytä.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 17 §:n 1 ja 2 momentti: Salassa pidettävien tietojen antaminen asiakkaan hoidon ja huollon turvaamiseksi

Jos 16 §:ssä tarkoitettua suostumusta ei voida saada taikka jos asiakas tai hänen laillinen edustajansa nimenomaisesti kieltää tiedon luovuttamisen, sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa antaa asiakirjasta salassapitovelvollisuuden estämättä tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen tarpeen selvittämiseksi, hoidon, huollon tai koulutuksen järjestämiseksi tai toteuttamiseksi taikka toimeentulon edellytysten turvaamiseksi. Tietoja saa kuitenkin antaa vain, jos:

1) se, jota asiakirja koskee, on hoidon tai huollon ilmeisessä tarpeessa terveytensä, kehityksensä tai turvallisuutensa vaarantumisen vuoksi eikä hoidon tai huollon tarvetta muutoin voida selvittää taikka hoidon tai huollon toimenpiteitä toteuttaa;

2) tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi; tai

3) tieto on tarpeen asiakkaan välttämättömien etujen ja oikeuksien turvaamiseksi eikä asiakkaalla itsellään ole edellytyksiä arvioida asian merkitystä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa tietoja saa antaa toiselle sosiaalihuollon viranomaiselle, sen toimeksiannosta sosiaalihuollon tehtäviä suorittavalle henkilölle tai yhteisölle sekä muulle viranomaiselle.

Lisätään yhteisesti tehtyjä sijaishuollossa olevan lapsen asiakassuunnitelmia eri toimijoiden kesken ja välitetään näin päällekkäistä työtä. Pohjana käytetään sijoitetun lapsen asiakassuunnitelmapohjaa.

Lastensuojelulaki 30 §: Asiakassuunnitelma

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma.

Asiakassuunnitelma on laadittava ja tarkistettava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan taikka lapselle läheisen henkilön sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaan on kirjattava myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palvelujen sekä muiden tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Huostaanotettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan lisäksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa.

Jälkihuollossa olevaa lasta tai nuorta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestämisen lapselle tai nuorelle sekä hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille.

Asiakassuunnitelmaa täydennetään tarvittaessa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla.

Lasten- ja nuorisopsykiatrian poliklinikka voi lapsen ja lapsen huoltajan luvalla ilmoittaa lapsen hoitojakson päättymisestä sosiaalihuoltoon tai lastensuojeluun, silloin kun sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuus on voimassa.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 13 §:n 2 momentti: Potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapito

Terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Jos potilaalla ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa hänen laillisen edustajansa kirjallisella suostumuksella. Sivullisella tarkoitetaan tässä laissa muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä. Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeen.

*Tehdään rohkeasti lapsen asiassa lainsäädännön edellyttämää yhteistyötä!
Huomioidaan ja käytetään hyödyksi toisten viranomaisten arvioinnit ja tiedot lapsen kokonaisvaltaisessa palvelutarpeen arvioinnissa!
Välitetään turha päällekkäinen työ lapsen tilanteen arvioinnissa!
Yhdessä voimme tehdä paremmin!*

Erityis- ja vaativan tason palveluiden työryhmä:

Janne Pajaniemi, Seinäjoen kaupunki
Noora Aarnio, LAPE-hanke
Minna Sillanpää, Lapuan kaupunki
Seppo Palomäki, EPSHP
Marjatta Vester, EPSHP
Kirsi Nuolivirta, EPSHP
Anne Siltala, KuusSote
Merja Latvala, Isonkyrön kunta
Tiina-Liisa Erkinheimo, EPSHP
Matti Viitanen, EPSHP
Tuula Hartman, Seinäjoen kaupunki
Minna Savioja, Perhehoitoliitto
Tiina Aro, Seinäjoen kaupunki
Terhi Jouppila, Seinäjoen kaupunki

Kristiina Keppo, Seinäjoen kaupunki
Tytti Luoto, Ilmajoen kunta
Terhi Järvi, Kuntayhtymä Kaksineuvoinen
Leena Lähdesmäki, EPSHP
Eija Ala-Toppari-Peltola, LAPE-hanke
Suvi Juonoja, Kela
Heidi Pakkala, Eskoo, LAPE-osahanke
Minna Talvitie, Seinäjoen kaupunki
Satu Mäki-Fossi, LAPE-hanke
Anne Pajuluoma, Eskoo
Päivi Leikkola, EP SOTE
Tanja Penninkangas, EP SOTE

Esite laadittu 9.10.2018